

Atėjimas

VĖLYVĄ 1954 DIEVO MALONĖS metų rugsėjo dvidešimtosios popietę po aštuonių mėnesių motinos iščių nežinomybėje mudu su broliu Šiva išvydome pasaulį. Aštuonių tūkstančių pėdų aukštyje pirmą kartą įkvėpėme reto Adis Abebos, Etiopijos sostinės, oro.

Šis gimimo stebuklas įvyko trečiojoje Misingo operacinėje: kaip tik joje beveik visada ir su didžiausiu džiaugsmu dirbdavo mūsų motina sesuo Gyrius Marijai ir Juozapui*.

Kai tą rugsėjo rytą mūsų motinai, Madraso vyskupijos karmeličių ordino vienuolei, netikėtai prasidėjo sąrėmiai, Etiopijoje pasibaigę liūty, staiga it plepia, nutraukti vidury sakinio, į ligoninės rievėtos skardos stogus liovėsi belsti vandens lašai. Nuščiuvo, ir tyloje per naktį pražydo lakišiai, nuauksindami Adis Abebos kalvų šlaitus. Pievose aplink Misingą viksvos laimėjo kovą su purvynu, ir dabar iki pat grįsto ligoninės slenksčio plytėjo puikus kilimas, žadėdamas svarbesnių dalykų nei kriketas, krocketas ar badmintonas.

Misingas, iškrikas baltintų vienaukščių ir dviauksčių pastatų pulkas, regis, iškeltas iš žemės to paties geologinių plokščių lūžio, kuris sukūrė Entoto kalnus, stovėjo ant žalios aukštumos. Žemus namukus it grioviai juosė lovio pavidalo gėlynai, laistomi iš stogo laštakų tekančiu vandeniu. Vyresniosios Herst rožės gožė sienas, tamsiai raudoni žiedai įrėmino kiekvieną langą ir driekėsi iki stogo. Priemolis buvo toks derlingas, jog Vy-

* Originalė *Sister Mary Jozeph Praise* (angl.) – Gyrius (Garbė, Liaupsė, Šlovė) Marijai ir Juozapui.

resnioji, išmintinga ir sumani Misingo ligoninės vedėja, perspėdavo, kad nevaikščirotume basi, nes gali išdygti naujų pirštų.

Nuo pagrindinių ligoninės pastatų it rato stipinai tęso penki takai, ap-sodinti krūmais sulig pečiais. Jie vedė prie palmių lapais dengtų penkių trobelių, beveik paslėptų miško, gyvatvorių, eukaliptų ir pušų. Vyresnioji siekė, kad Misingas primintų botanikos sodą, kampelį Kensingtono sodų (kur būdama jauna vienuolė ji vaikščiodavo prieš atvykdama į Afriką) ar rojų prieš nuopuolį.

Iš tikrųjų Misingo ligoninė vadinosi Misijų – šį žodį etiopai tardavo savotiškai, ir išgirsti galėjai visaip. Sveikatos apsaugos ministerijos valdi-ninkas, ką tik baigęs vidurinę mokyklą, leidime išspausdino MISINGO LIGONINĖ, nes taip nuklausė. Klaidą įamžino „The Ethiopian Herald“ reporteris. Kai vyresnioji sesuo Herst paprašė ministerijos valdininko iš-taisyti pavadinimą, šis ištraukė mašinraštį.

– Pažiūrėkit pati, ponია. Misingas, *quod erat demonstrandum**, – pa-reiškė, lyg būtų įrodęs Pitagoro teoremą, kad Saulė – Saulės sistemos ašis, Žemė yra apvali ir kur yra tiksliai Misingo ligoninės vieta įsivaizduojamame plote. Taip ir liko.

SESUO MARIJA, GIMDYDAMA KANČIOSE, nė karto nesuriko ir nesuai-manavo. Bet už dvivėrių švaistinių trečiosios operacinės durų gretimame kambarėlyje baubdamas raudėjo didžiulis mano motinos autoklavas (Ciuricho liuteronų bažnyčios dovana), deginančiais garais sterilizuoda-mas chirurginius instrumentus ir rankšluosčius, kurių prireiks jai pačiai. Mat autoklavinės kertėje, prie pat nerūdijančiojo plieno pabaisos, septy-nerius metus, iki įžūlaus mūsų atsiradimo, buvo motinos kampelis. Čia stovi į sieną atsuktas su kėde sujungtas rašomasis stalas iš uždarytos misijų mokyklos, o jame išskaptuota daugybės mokinių neviltis. Ant kėdės atlo-šo pakabintas baltas megztinis, kurį, anot pasakojimų, ji dažnai užsimes-davusi ant pečių tarp operacijų.

* Tai ir reikėjo įrodyti (*lot.*).

Prie tinkuotos sienos virš stalo motina prismeigė garsiosios Berninio skulptūros „Šventosios Teresės ekstazė“ nuotrauką iš kalendoriaus. Šventoji Teresė suglebusi, lyg salpėtų, lūpos pražiotos, akys tuščios, vokai primerkti. Abipus iš klauptų spokso žioplių būrys. Šalia geidulingos šventosios švelniai šypsodamasis stovi raumeningo kūno, nelabai derančio prie jaunatviško veido, angelas. Kairės rankos pirštų galiukais jis pakėlęs šventosios krūtinę dengiančio drabužio kraštą. Dešinėje rankoje atsargiai it smuikininkas stryką laiko strėlę.

Kodėl šis paveikslas? Kodėl šventoji Teresė, mama?

Kai man buvo ketveri, įslinkdavau į šį belangį kambarėlį pažiūrėti į nuotrauką. Atidaryti sunkioms durims vien drąsos nebūtų pakakę, bet jėgų man teikdavo jausmas, kad ji ten, ir troškimas pažinti vienuolę, kuri buvo mano motina. Sėdėdavau prie autoklavo, gaudžiančio ir šnypščiančio it bundantis slibinas, lyg jį daužydamosi būtų pažadinusi mano širdis. Sėdint prie motinos stalo mane pamažu apgaubdavo ramybė, lyg būčiau su ja.

Vėliau sužinojau, kad niekas nedrįso paimiti jos megztinio nuo kėdės atlošo. Tai buvo šventas daiktas. Bet ketverių metų vaikui viskas šventa ir kasdieniška. Aš užsimesdavau antibakteriniu muilu kvepiantį drabužį ant pečių. Nagu apvesdavau išdžiūvusią rašalinę, kurią kadaise lietė jos pirštai. Įsmeigdavau akis į nuotrauką iš kalendoriaus, kaip tikriausiai darydavo motina, sėdėdama šiame belangiame kambarėlyje, ir nustėrdavau. Po daugelio metų sužinojau, kad šventajai Teresei nuolat pasirodantis angelo regėjimas vadinamas ekstaze, žodynas aiškino, kad tai sielos, degančios meile Dievui, širdies, pervertos meile Dievui, išgyvenimas; tikėjimo metaforos sykiu buvo ir medicinos terminai. Man, keturmečiui, tas vaizdas kėlė pagarbą, net nežinant tokių žodžių kaip „ekstazė“. Neturėjau motinos nuotraukų, todėl tariausi, kad moteris paveikslėlyje yra mano motina, o jai grasina ir ją tuoj išprievartaus angelas su ietimi rankoje. „Kada ateisi, mama?“ – klausdavau, ir mano vaikiškas balsas atsimušdavo į šaltas plyteles.

Sušnibždėdavau atsakymą: „Kaip Dievą myliu!“ Neturėjau jokio kito atsakymo, išskyrus šiuos daktaro Ghošo žodžius, ištartus, kai pirmą kartą čia atklydau, o jis atėjo manęs ieškoti ir man per petį nusteбęs spoksojo

į šventosios Teresės paveikslą; paėmė mane ant stiprių rankų ir pasakė balsu, griausmingu kaip autoklavas: „Ji ATEINA*, kaip Dievą myliu!“

NUO MANO GIMIMO PRAĖJO ketveri... ir keturiasdešimt šešeri metai, ir stebuklingai pasitaikė proga grįžti į tą kambarį. Paaiškėjo, kad kėdė man jau per maža, o megztinis ant pečių primena nėrinių antpetę, dėvimą kunigų. Bet kėdė, megztinis ir ekstazę keliantis paveikslas tebėra. Pasikeičiau aš, Marijonas Stounas, bet daugiau beveik niekas. Kambarys, kuris liko toks pat, skatina keliauti atgal laiku ir atmintyje. Lyg to reikalau būtų neblunkanti Berninio šventosios Teresės skulptūros nuotrauka (jau įrėminta ir įstiklinta saugant atvaizdą, kurį prismeigė mano motina). Esu priverstas surikiuoti savo gyvenimo įvykius, pasakyti, kad viskas prasidėjo šioje vietoje, kad dėl šito atsitiko anas, kad pabaiga siejasi su pradžia, todėl aš čia.

MES ATEINAME Į ŠĮ pasaulį nekviešti ir, jei pasiseka, pro badą, kančią ir ankstyvą mirtį, kurie, nepamirškime, yra daugumos dalia, įžvelgiame tikslą. Aš užaugau ir supratau, kad mano paskirtis – tapti gydytoju. Siekiau ne tiek išgelbėti pasaulį, kiek išsigydyti pats. Nedaugelis gydytojų, o iš jaunų – nė vienas, ryšis tai pripažinti, bet rinkdamiesi šią profesiją mes nesąmoningai tikime, kad tarnaudami kitiems aptversime savo žaizdas. Taip būna. Bet žaizda gali ir užburti.

Chirurgiją pasirinkau paskatintas Vyresniosios, vaikystėje ir paauglystėje buvusio šalia patikimo žmogaus.

– Koks sunkiausias dalykas, kurį įstengtum padaryti? – paklausė ji, kai nuėjau prašyti patarimo pirmą juodžiausią savo gyvenimo dieną.

Susigūžiau. Kaip lengvai ji atskleidė, koks didelis atotrūkis tarp garbės troškos ir naudingumo.

– Kodėl turiu daryti tai, kas sunkiausia?

* *Come* angliškai reiškia ne tik „ateiti“, bet ir „patirti orgazmą“.

– Todėl, Marijonai, kad tu – Dievo instrumentas. Nepalik jo gulėti dėžėje, sūnau. Grok! Perprask savo instrumentą. Kam tenkintis „Dviem varlytėmis lankoje“, jei gali skambinti „Gloria“?

Vyresnioji elgėsi nesąžiningai, primindama įstabųjį choralą. Jo klausantis atrodydavo, kad su visomis gyvomis būtybėmis žvelgiu į dangų netekęs žado iš nuostabos. Ji perprato nesusiformavusį mano charakterį.

– Bet, Vyresnioji, aš nė svajoti nedrįstu, kad grosiu Bachą, „Gloria“... – sušnibždėjau. Juk nebuvau grojęs nei styginiais, nei pučiamaisiais instrumentais. Nepažinau natų.

– Ne, Marijonai, – atsiliepė ji, švelniai glamonėdama mane žvilgsniu, šiurkščiais susukiotais pirštais liesdama skruostus. – Ne, ne Bacho „Gloria“. Savo „Gloria“. Ji gyva tavyje. Didžiausia nuodėmė – jos nerasti, nepanaudoti Dievo duoto talento.

Temperamentu aš tinkamesnis pažintinei disciplinai, sričiai, susijusiai su savistaba, vidaus ligoms, galbūt psichiatrijai. Išvydus operacinę, mane išpildavo prakaitas. Įsivaizduojant, kad rankoje skalpelis, man nudiegdavo per paširdžius. (Nudiegia iki šiol.) Man atrodė, kad chirurgija – pats sunkiausias dalykas.

Todėl tapau chirurgu.

Po trisdešimties metų negarsėju nei sparta, nei drąsa, nei meistriškumu. Vadinkite mane patikima darbo pele; sakykite, kad renkuosi techniką atsižvelgdamas į ligonį ir aplinkybes, ir man tai bus didžiausia liaupsė. Man įkvepia drąsos gydytojai, kurie kreipiasi į mane, kai patys turi gulti ant operacinės stalo. Jie žino, kad Marijonui Stounui ligonis rūpės ne tik prieš ir per operaciją, bet ir po jos. Jie žino, kad chirurgų posakiai „Jei abejoji, pjauk“ arba „Kam laukti, jei gali operuoti“ man viso labo atskleidžia, kokių lėkštų žmonių pasitaiko šioje medicinos srityje. Mano tėvas, kurį didžiai gerbiu kaip chirurgą, sakydavo: „Labiausiai vykusio operacija yra ta, kurios nusprendi nedaryti.“ Talentas, genijus suvokti, kada nereikia operuoti, kada darbas ne mano nosiai, kada kviesti į pagalbą tėvo lygio chirurgą, nevertinamas.

Kartą, kai ligoniui grėsė didžiulis pavojus, maldavau tėvą operuoti. Jis stovėjo prie lovos ir tylėjo, neatitraukdamas pirštų nuo paciento riešo,

nors seniai nustatė pulso dažnį, lyg liečiant odą, čiuopiant siūlinius tvinksnius stipininėje arterijoje jam būtų lengviau apsispręsti. Iš įtampos veide supratau, kaip jis susikaupęs. Taip ir mačiau, kaip jo galvoje sukasi minčių krumpliaračiai; man pasirodė, kad jo akyse sublizgo ašaros. Tėvas be galo rūpestingai pasvėrė abi galimybes. Pagaliau papurtė galvą ir nusisuko.

Aš išėjau įkandin.

– Daktare Stounai, – prabilau, nors troškau surikti: „Tėve!“ – be operacijos jis numirs. – Širdies gilumoje supratau, kad vilties nėra, kad ligonis gali mirti vos įkvėpęs anestetiko.

Tėvas uždėjo ranką man ant peties.

– Marijonai, prisimink vienuoliktą įsakymą, – tarė švelniai, lyg kalbėtų su jaunesniu bendradarbiu, o ne su sūnumi. – Neoperuok ligonio jo mirties dieną.

Prisimenu jo žodžius pilnaties naktimis Adis Abeboje žybčiojant peiliams, švilpiant akmenims ir kulkoms, kai atrodo, kad stoviu skerdykloje, o ne trečiojoje operacinėje, apsibarstęs svetimų kaulų nuotrupomis ir apsitaškęs krauju. Prisimenu. Bet prieš operaciją ne visada žinai atsakymą. O turi operuoti. Gudrūs po laiko šmaikštuoliai ir mokslo vyrai vėliau mitriai suvaidins farsą, sušauks konferenciją sergamumo ir mirštamumo tema ir paskelbs, ar tavo sprendimas buvo teisingas, ar klaidingas. Gyvenimas irgi toks. Gyveni žvelgdamas į ateitį, o supranti praeitį. Tik sustojęs ir atsigręžęs pamatai lavoną, pakliuvusį po tavo ratais.

Dabar, eidamas penkiasdešimtuosius, aš gerbiu atvertos pilvo ertmės ar krūtinės ląstos vaizdą. Gėdijuosi žmogaus gebėjimo žeisti ir luošinti, darkyti kūną. Tačiau tai teikia progų išvysti paslaptį, gani darnų širdies, kyšančios iš už plaučio, kepenų ir blužnies susikalbėjimą po diafragmos kupolu – nuo tokių dalykų man užkanda žadą. Mano pirštai naršo tarp žarnų, ieškodami skylių, paliktų geležtės ar kulkos, ringė po žvilgios ringės, dvidešimt trys pėdos, sugrūstos tokioje mažoje ertmėje. Žarnos, praslydusios man pro pirštus Afrikos naktį, dabar siektų Gerosios Vilties ragą, o iki gyvatės galvos dar toli. Bet aš matau stebuklus po oda, šonkauliais ir raumenimis, reginius, paslėptus nuo savininko. Ar gali būti didesnė garbė žemėje?

Tokiomis akimirkomis neužmirštu padėkoti savo dvyniui Šivai, daktarui Šivai Stounui – surandu jo atspindį stiklo lakšte, skiriančiame dvi operacines, ir dėkingas linkteliu, nes jis leidžia man būti tuo, kas dabar esu – chirurgu.

Pasak Šivos, gyvenimas iš esmės tėra skylių lopymas. Tai ne metafora. Jis iš tikrųjų lopo skyles. Ir vis dėlto tai tinkama mūsų profesijos metafora. Bet būna ir kitokių skylių, žaizdų, perskiriančių šeimą. Kartais atsiran-dančių gimstant, kartais vėliau. Mes visi lipdome šukes. Visą gyvenimą. Ir paliekame daugybę nebaigtų darbų kitai kartai.

Gimęs Afrikoje, gyvenęs tremtyje Amerikoje, pagaliau grįžęs į Afriką, aš esu įrodymas, kad geografija lemia likimą. Likimas parvedė mane atgal į tą pačią vietą, kurioje gimiau, į tą pačią operacinę, kurioje atėjau į pasaulį. Mano pirštinių rankos virš trečiosios operacinės stalo juda erdvėje, kadaise priklausiusioje motinos ir tėvo rankoms.

Būna naktų, kai svirpt svirpt čirpia svirpliai, tūkstančiai svirplių, nu-stelbdami hienų kikenimą ir niurnėjimą kalvose. Staiga gamta nutyla. Lyg patikrinimas pagal vardinį sąrašą būtų baigtas ir laikas tamsoje susiradus porą dingti. Tylos tuštumoje klausausi negirdimo žvaigždžių gausmo ir džiūgauju, dėkingas už savo nereikšmingą vietą galaktikoje. Tokiu metu jaučiu, koks esu skolingas Šivai.

Mudu, dvyniai broliai, miegodavome vienoje lovoje iki paauglystės, suglaudę galvas, pasukę į šalį liemenis ir kojas. Išaugome iš tokio artumo, bet tebesilgiu jo, tebesilgiu brolio kaukolės šalia. Priimdamas kiekvieną saulėtekio dovaną, pirmiausia pamanau, kad reikia pažadinti Šivą ir pasa-kyti: „Aš tau skolingas ryto vaizdą.“

Tačiau labiausiai esu Šivai skolingas šią istoriją. Mano motina, sesuo Marija, jos neatskleidė, mano bebaimis tėvas, Tomas Stounas, nuo jos pabėgo, o man teko ją atkurti iš gabalėlių. Tik pasakojimas gali išlyginti plyšį, skiriančią brolių nuo manęs. Taip, mano tikėjimas chirurgija beribis, bet nė vienas chirurgas neužgydys žaizdos, atsivėrusios tarp dviejų brolių. Kur šilkas ir plienas bejėgiai, turi pavykti žodžiui. Pradedu nuo pradžių pradžios...

PIRMA DALIS

*...nes sėkmingos ligonio slaugos paslaptis
yra rūpinimasis ligoniu.*

Fransis V. Pibodis, 1925 metų spalio 21 diena

Dar kartą apie vidurių šiltinę

SESUO MARIJA ATVYKO Į Misingą iš Indijos prieš septynerius metus iki mūsų gimimo. Ji ir sesuo Andžali buvo pirmos Madraso karmeličių ordino novicės, baigusios gailestingųjų seserų kursus valstybinėje Madraso bendrojoje ligoninėje. Diplomo įteikimo dieną motina su Andžali gavo po seselės ženkliuką, o vakare davė amžinuosius neturto, skaistybės ir klusnumo įžadus. Iki šiol ligoninėje vadintos praktikantėmis, o vienuolyne – novicėmis, dabar jos ir ten, ir ten bus vadinamos seserimis. Nusenusi vienuolyno viršininkė, Šesi Givarugezė, meiliai vadinama šventąja motinėle, negaišdama palaimino dvi jaunas vienuoles ir netikėtai išsiuntė jas į Afriką.

Tą dieną, kai gailestingosios seserys turėjo išplaukti, jų palydėti į uostą rikšų karavanu iš vienuolyno atvažiavo visos novicės. Jos iškyla man prieš akis krantinėje čiauškančios, virpančios iš susijaudinimo, vėjyje plevėsuoja balti abitai, aplink sandalais apautas kojas šokinėja kirai.

Dažnai spėliodavau, ką mąstė devyniolikmetė mano motina, su ben-draamže seserimi Andžali žengdama paskutinius žingsnius Indijos žeme į laivą „Kalangutas“. Tikriausiai, lipdama laiptais, girdėjo slopinamą kūkčiojimą ir „Telydi tave Dievas“. Ar jai buvo baisu? Ar ji dvejojo? Aną kartą, stodama į vienuolyną, ji visam laikui išsiskyrė su Kočyje gyvenančia šeima ir persikėlė į Madrasą, iki jo nuo namų kiaurą parą reikėjo važiuoti traukiniu. Tėvų nuomone, galėjo iškelti ir į kitą pasaulio kraštą, vis tiek daugiau niekada jos nepamatys. O dabar, po trejų metų Madrase, ji skiriasi su tikėjimo seserimis, kad šį kartą keliautų už vandenyno. Ir vėl kelio atgal nebus.

Prieš kelerius metus, dar tik ruošdamasis rašyti šią istoriją, nuvykau į Madrasą ieškoti motinos pėdsakų. Karmeličių archyve apie ją neradau nieko, bet radau šventosios motinėės dienoraščius, kuriuose vienuolyno viršininkė aprašė bėgančias dienas. Kai „Kalangutas“ atsišvartavo, šventoji motinėlė it eismo reguliuotoja pakėlė ranką ir „pamokslininkės balsu, kuris, man sakė, buvęs ne pagal amžių skambus“, ištarė: „Eik iš savo gimtojo krašto“, nes labiausiai ji vertino Pradžios knygą. Šventoji motinėlė ilgai galvojo apie misijas. Indijos skurdas beribis. Bet taip bus per amžius, nereikia išsisukinėti; dvi jaunos vienuolės, gabiausios ir gražiausios, dirbs misijų darbą – indės skleis Kristaus meilę juodojoje Afrikoje, – tai jos didžiausias troškimas. Dienoraštyje ji aiškina: anglų misionieriai, atvykę į Indiją, suvokė, kad geriausias būdas platinti Kristaus meilę yra karšti kompresai ir šutekliai, tepalai ir tvarsčiai, dezinfekcija ir paguoda. Argi gali būti geresnė tarnystė už gydymą? Dvi jaunos jos vienuolės perplauks vandenyną, ir prasidės Madraso basųjų karmeličių misija Afrikoje.

Žiūrėdama, kaip dvi mojančios figūrėlės prie laivo turėklų tolsta ir virsta taškais, geroji motinėlė ėmė nuogąstauti. O jei aklas paklusnumas pasmerkė jos didingo sumanymo vykdytojas siaubingam likimui? „Anglų misionierius remia visagalę imperiją... o mano mergaitės kas rems?“ Ji rašo, kad numatytas įspūdingas palydas sugadino šaižūs besipešančių kirų klyksmai ir paukščių išmatų lietus. Jai trukdė susikaupti troški pūvančių žuvų smarvė, tręštančios medienos kvapas ir pusnuogiai uosto krovikai; šie, vos išvydę jos skaistuoles, ėmė varvinti seilę, raudoną nuo betelio. „Tėve, patikime seseris tavo apsaugai, – tarė šventoji motinėlė, užrisdama našta Viešpačiui ant pečių. Nustojo mojuoti, plaštakos susirado prieglobsčių rankovėse. – Maldaujame tavo gailestingumo ir tavo apgynimo šiai basųjų karmeličių atšakai...“

Buvo 1947 metai, britai pagaliau kraustėsi iš Indijos; sąjūdis „Lauk iš Indijos!“ padarė neįmanoma. Šventoji motinėlė lėtai iškėpė. Jos nuomone, naujame pasaulyje reikia elgtis drąsiai.

APGAILĖTINA JUODA GELDA, PAGRAŽINTA raudona spalva, išdidžiai besivadineranti laivu, per Indijos vandenyną plaukė į paskirties vietą – Adeną. „Kalangutas“ gabeno dėžių dėžes medvilninių verpalų, ryžių, šilko, bendrovės „Godrej“ užrakintų skrynių, „Tata“ dokumentų spintų ir trisdešimt vieną „Royal Enfield Bullet“ motociklą klijuote apvyniotais varikliais. Laivas neturėjo teisės vežti keleivių, bet kapitonas graikas mielai paimdavo „mokių svečių“. Daugelis plaukdavo prekiniu laivu iš taupumo, o kapitonas visiems pagelbėdavo mažindamas įgulą. Šį kartą jo laivu keliauvo dvi Madraso vienuolės, trys Kočio žydai, gudžaratų šeima, trys įtartini malajiečiai ir keletas europiečių, tarp jų ir du prancūzų jūreiviai, grįžtantys į laivą Adene.

„Kalanguto“ denis buvo didžiulis – daugiau sausumos, nei tikėtumeis išvysti jūroje. Viename gale it uodas ant dramblio užpakalio tūnojo triaukštis antstatas: jame glaudėsi įgula su keleiviais, o viršutiniame aukšte buvo kapitono tiltelis.

Mano motina, sesuo Marija, buvo malajalė iš Kočio, Keralos valstijos. Malajalių krikščionių tikėjimas siekia 52 metus po Kristaus: tada į Indiją iš Damasko atvyko šventasis Tomas Nepatiklusis. Pirmąsias bažnyčias Keraloje jis pastatė daug anksčiau, negu šventasis Petras atsidūrė Romoje. Mano motina buvo dievobaiminga ir pamaldi; vidurinėje mokykloje ją pakerėjo dvasinga karmelitė, globojanti vargšus. Motinos gimtasis miestas stovi penkiose Arabijos jūros salose, išsidėsčiusiose kaip žiedo brangakmeniai. Į Kočį kardamono ir gvazdikėlių daug amžių plaukdavo prieskonių pirkliai, tarp jų 1498 metais ir toks Vaskas da Gama. Portugalai pasiglemžė Goa ir kankinimais atvertė gyventojus hinduistus į katalikybę. Galop katalikų kunigai ir vienuolės atkeliavo į Keralą, lyg nežinotų, kad šventasis Tomas atnešė nesuterštą Kristaus viziją į Keralą dar prieš tūkstantį metų. Tėvai labai nusivylė, kai mano motina tapo karmelite vienuole, išsižadėjusi senos šventojo Tomo krikščionių tradicijos dėl, jų nuomone, naujutėlės popiežių garbinančios sektos. Jie nebūtų labiau nusivylę, jei dukterė būtų atsivertusi į islamą ar hinduizmą. Laimė, tėvai nežinojo, kad ji dar ir gailestingoji sesuo, nes jiems tai būtų reiškę, kad ji susiteršė kaip kokia neliečiamaoji.

Mano motina užaugo vandenyno pakrantėje, žiūrėdama į senovinius kiniškus žvejų tinklus, karančius nuo ilgų bambukinių karčių virš vandens it milžiniški voratinkliai. Jūra buvo jos tautos maitintoja, parūpinanti krevečių ir žuvų. Bet ant „Kalanguto“ denio jūros nepasitiko Kočio pakrantė, ir motina nebepažino maitintojos. Ėmė spėlioti, ar vidury vandenų visada taip: padūmavę, piktavališka ir neramu. Vandenynas kankino „Kalangutą“ trokšdamas praryti, o laivas girgždėjo ir suposi.

Ji su seserimi Andžali užsidarė kajutėje ir užkišo duris nuo vyrų ir jūros. Motiną išgąsdino Andžali maldos nesavu balsu. Sesuo Andžali pasiūlė ritualą – skaityti Luko evangeliją, tvirtino, kad tai suteiksia sparnus sielai ir sudrausminsią kūną. Abi vienuolės tol mąstė apie kiekvieną raidę, kiekvieną žodį, eilutę ir posakį (*dilatatio*), kol jas apėmė įkvėpimas (*elevatio*) ir ekstazė (*excessus*). Senoji Ričardo Viktoriečio vienuoliška praktika pasirodė naudinga visą amžinybę plaukiant per vandenyną. Antrą vakarą, po dešimties valandų įdėmaus kontempliacinio skaitymo, sesuo Marija staiga pajuto, kad raidės ir puslapiai išnyko; riba tarp Dievo ir jos savasties nusitrynė. Taip nutiko dėl skaitymo: ji džiaugsmingai atsidavė šventai amžinai begalybei.

Šeštą vakarą per mišparus (nes jos pasiryžo žūtbūt laikytis vienuolyno tvarkos) vienuolės, pagiedojusios giesmę, dvi psalmes su antifona, „Garbė Dievui“, jau giedojo „Mano siela garbina Viešpatį“, bet jas į žemę grąžino šaižus skeldėjimo garsas. Vienuolės griebė gelbėjimosi liemenes, puolė lauk ir pamatė, kad dalis denio persimetė ir iškilo it piramidę, lyg „Kalangutas“ būtų padarytas iš raukšlėto kartono, pamanė sesuo Marija. Kapitono pypkė teberūko, o pašaipi šypsena rodė, kad, jo nuomone, keleivės pernelyg opios.

Devintą vakarą keturi iš šešiolikos keleivių ir vienas įgulos narys susirgo: juos krėtė šaltis, o antrą karščiavimo dieną jų krūtinę ir pilvą nusėjo įmantriai išsimėčiusios rausvos dėmelės. Sesuo Andžali baisiai kentėjo, jos oda degte degė. Antrą ligos dieną ji ėmė siautulingai kliedėti.

Tarp „Kalanguto“ keleivių buvo jaunas chirurgas – vanagiškų akių anglas, metęs Indijos karo medicinos tarnybą dėl geresnės vietos. Jis buvo aukštas ir tvirtas, šiurkščių veido bruožų, lyg būtų amžinai alkanas, tačiau valgomąjį vengė. Sesuo Marija susidūrė su juo – tiesiogine prasme – antrą

kelionės dieną, paslydusi ant šlapių metalinių laiptų, vedančių iš kajutės į saloną. Anglas ėjo įkandin ir nutvėrė ją – ties stuburgaliu ir kaire krūtinės puse. Padėjo atsitiesti, lyg ji būtų mažas vaikas. Ji pralemeno padėkos žodžius, o jis paraudo kaip burokas, nes dėl šio netikėto artumo sutriko kur kas labiau negu ji. Mano motina pajuto, kad ten, kur sugriebė jo rankos, atsiras mėlynių, bet nepatogumų ji nepaisė. Paskui anglo ji nematė daug dienų.

Dabar, ieškodama gydytojo pagalbos, sesuo Marija sukaupė drąsą ir pabeldė į jo kajutės duris. Silpnas balsas pakvietė įeiti. Įžengus ją pasitiko tulžies ir acetono kvapas.

– Čia aš, – sušuko ji. – Sesuo Marija. – Daktaras gulėjo ant šono, jo oda buvo tokios pat spalvos kaip rusvai žalsvos trumpikės, akys primerktos. – Daktare, – neryžtingai paklausė, – ar jūs irgi karščiuojate?

Jis mėgino pažvelgti į ją, bet akių obuoliai vartaliojosi it stiklo rutulius ant pakrypusios lėkštės. Nusisuko ir ėmė žiaukčioti į smėlio kibirą, tik nepataikė, – ir nesvarbu, nes kibiras buvo pilnas kaip akis. Sesuo Marija puolė prie jo ir palietė kaktą. Ši buvo ne karšta, o šalta ir lipni. Skruostai įdubę, o ir pats susitraukęs, tarsi norėtų tilpti mažutėje kajutėje. Nė vienas iš keleivių neišvengė jūros ligos, bet anglas sirgo itin sunkiai.

– Daktare, noriu pranešti, kad penki žmonės karščiuoja. Be to, jie išberti, juos krečia šaltis ir jie prakaituoja, dar retas pulsas ir dingęs apetitas. Visų būklė stabili, išskyrus seserį Andžali. Labiausiai nerimauju dėl Andžali...

Išsipasakojus jai palengvėjo, nors anglas nieko neatsakė, tik suaimanavo. Jos akys užkliuvo už ketguto, užnerto ant lovos virbo prie rankų, vienas paskui kitą buvo surišta gal šimtas mazgų. Jų buvo tiek daug, kad siūlas stojosi it gumbuotas vėliavos stiebas. Taip jis skaičiavo valandas, o gal vėmimo priepuolius.

Ji išplovė kibirą ir pastatė taip, kad jis pasiektų. Rankšluosčiu iššluostė pribjaurotas grindis, paskui išskalbė rankšluostį ir pakabino džiūti. Padėjo šalia jo vandens. Ir išėjo svarstydamą, kiek dienų jis nieko nevalgo.

Vakare jam pasidarė blogiau. Sesuo Marija atnešė paklodžių, rankšluosčių ir sultinio. Atsiklaupusi bandė jį pavalgydinti, bet nuo maisto kva-

po jis vėl ėmė tampytis, nors nieko nebeišvėmė. Akys įdubo, susiraukšlėjęs liežuvis panėšėjo į papūgos. Kambaryje trenkė badu. Ji sugnybo jam žasto odą, o kai paleido, raukšlė liko stūksoti kaip palapinė, kaip persikreipęs denis. Kibiras buvo puspilnis skaidraus skysčio. Jis vapėjo apie žalius laukus ir jos nematė. Ar galima mirti nuo jūros ligos? – svarstė ji. O gal jis serga ta pačia liga kaip sesuo Andžali, tik simptomai ir ligos eiga netipiški? Kiek mažai ji nutuokia apie mediciną. Vandenyno vidury apsuptą ligonių vienuolę prislėgė jos nemokšiškumo našta.

Bet slaugyti ji moka. Ir moka melstis. Melsdamasi nusmaukė jam marškinius, sukepusius nuo tulžies ir skreplių, numovė trumpikes. Prausdama jį lovoje, drovėjosi, nes niekada nebuvo aptarnavusi baltojo, ir dar gydytojo. Perbraukta šluoste, jo oda pašiurpo. Bet jis nebuvo išbertas kaip keturi karščiuojantys keleiviai ir tarnas. Gyslotų rankų raumenys prie peties įnirtingai susitraukė. Tik dabar ji pastebėjo, kad kairė jo krūtinės ląstos pusė mažesnė už dešiniąją: įduboje virš kairio raktikaulio būtų tilpusi pusė puodelio vandens, o virš dešiniojo – tik šaukštelis. O po kairiu speneliu ir už jo ryški dubuma leidosi į pažastį. Dubumos oda buvo žvilgi ir raukšlėta. Ji palietė ir aiktėlėjo, nes pirštai susmigo, jokio kaulo. Matyt, trūko dviejų ar net trijų šonkaulių. Toje duobėje po jos pirštais, iškart po plona oda, tuksėjo širdis. Atitraukdama ranką pamatė susitraukinęjant skilvelį.

Permatomi švelnūs plaukeliai ant krūtinės ir pilvo, regis, atkeliavo iš tankmės ant gaktos. Ji abejingai apšluostė jo neapipjaustytą varpą, paskui pakreipė ją į šalį ir pasirūpino susiraukšlėjusiu, bejėgiu kapšeliu. Verkdamą numazgojo jam kojas, mat neišvengiamai prisiminė paskutinę Saldžiojo Viešpaties naktį žemėje su mokiniais.

Lagaminuose ji rado chirurgijos knygų. Parašėse jis buvo prisirašęs pavardžių ir datų, bet jai tik vėliau toptelėjo, kad tai ligonių – ir indų, ir britų – pavardės, atminai ligos, kuria sergant jis pirmiausia pamatė Pibodį arba Krišnaną. Kryželis prie pavardės, matyt, reiškė, kad ligonis mirė. Rado vienuolika sąsiuvinų, prirašytų veržliai ir taupiai, eilutės leidosi žemyn, šiek tiek pakilusios virš linijų, nepaisančios paraščių, pasibaigiančios tik puslapio krašte. Iš pažiūros jis tylus, bet raštas netikėtai iškalingas.

Galop ji rado švarius apatinius marškinius ir trumpikes. Ką galima pasakyti apie žmogų, kuris knygų turi daugiau negu drabužių? Apvertusi ligonį iš pradžių ant vieno, paskui ant kito šono, ji pakeitė paklodę, paskui jį aprengė.

Ji žinojo, kad jis vardu Tomas Stounas, nes buvo parašyta chirurgijos vadovėlyje prie lovos. Knygoje ji beveik nieko nerado apie karščiavimą ir išbėrimą, o apie jūros ligą – visiškai nieko.

Tą naktį sesuo Marija linguojančiomis koridorių grindimis skubėjo nuo vieno ligonio lovos prie kito. Kauburyš, kur išlinko denis, priminė figūrą su įkapėmis, ir ji nusuko akis. Kartą išvydo juodą bangos kalną sulig kelių aukštų namu, ir atrodė, kad ore pakibęs „Kalangutas“ kris į tuštumą. Per laivo priekį šniokštė vanduo, ir garsas kėlė didesnę siaubą negu vaizdas.

Siaučiančiame vandenyne siaubingos medicinos krizės akivaizdoje jos, apkiausios nuo nemigos, pasaulis sumenko. Tik karščiuojantys ligoniai, žmonės, sergantys jūrlige, ir sveikieji. Ir šis skirtumas vargu ar svarbus, nes netrukus galbūt jie visi nuskęs.

Ji prabudo šalia Andžali, matyt, čia krito į miegą. Kone kitą akimirką ir vėl prabudo, šį kartą anglo kajutėje: miegojo klūpodama prie jo lovos, nukorusi galvą jam ant krūtinės, o jis buvo ją apkabinęs per petį. Vos spėjusi tai suvokti, ji vėl sumerkė blakstienas ir pabudo tik auštant: gulėjo ant gulto kraštelio, prisispaudusi prie Tomo Stouno. Nuskubėjo pas Andžali, šiai pablogėjo: kvėpavo negiliai ir tankiai, o kūną išmėtė didelės susiliejančios violetinės dėmės.

Iš neramių, be miego įgulos veidų ji suprato, kad laivui tebegresia pavojus, juolab kai vienas jūrininkas atsiklaupė prieš ją ir tarė: „Seserie, atleisk man mano nuodėmes!“ Vienuolė maldavo pagalbos, bet niekas jos nepaisė.

Paklaikusi ir nusivylusi, sesuo Marija iš salono paėmė hamaką, nes pušiausnūda išvydo regėjimą. Pakabino hamaką daktaro kajutėje tarp iliuminatoriaus ir lovos.

Daktaras Stounas buvo sunkus kaip lavonas, ir tik paprašiusi šventosios Kotrynos užtarimo ji įstengė nuvilkti jį nuo gulto ant grindų, paskui šiaip ne taip įversti į hamaką. Hamakas dėl traukos jėgos ir galbūt dėl

sūpuojančio laivo kabojo horizontaliai. Ji atsiklaupė šalia ir ėmė melstis, išliejo širdį Jėzui ir baigė „Mano siela garbina Viešpatį“, pertrauktą naktį, kai persimetė denis.

Pirmiausia paraudo Stouno kaklas, paskui skruostai. Ji girdė jį vandeniui iš šaukštelio. Po valandos jis nebeišvėmė sultinio. Atsimerkė, akys suspindėjo, sekamos kiekvieną jos judesį. Paskui, kai ji pakėlė šaukštą, tvirti pirštai suėmė jai už riešo ir susipylė sultinį į burną. Ji prisiminė giesmės, kurią ką tik giedojo, žodžius: „Alkstančius gėrybėmis apdovanoja, turtuolius tuščiomis paleidžia.“

Dievas išklausė jos maldas.

Išblyškęs Tomas Stounas nusvirduliavo su seserimi Marija prie sesers Andžali gulto. Aiktelėjo, išvydęs kliecinčią vienuolę: plačiai atmerktos akys, nerimastingas sumenkęs veidelis, nusmailėjusi kaip rašiklis nosis, sulig kiekvienu įkvėpimu šnervės išsiplečia; iš pažiūros lyg ir nemiega, bet nesuvokia, kad pas ją kažkas atėjo.

Jis atsiklaupė prie Andžali, bet stiklinės akys žvelgė kiaurai per jį. Sesuo Marija stebėjo, kaip įgudusiai jis patraukė žemyn apatinius Andžali vokus, norėdamas apžiūrėti akių gleivinę, kaip pašvietė žibintuvėliu jai į vyzdžius. Ramiais ir grakščiais judesiais jis prilenkė Andžali galvą prie krūtinės tikrindamas, ar kaklas lankstus, apčiuopė limfmazgius, kilstelėjo rankas ir kojas, neturėdamas neurologo plaktuko, sulenkęs pirštą patuk-seno per girnelės raištį. Nerangumas, kuris seseriai Marijai krito į akis, kai Stounas buvo keleivis, paskui ligonis, dingo.

Jis nuplėšė Andžali drabužius nejausdamas, kad sesuo Marija jam padeda, ir beaistriu žvilgsniu uoliausiai apžiūrėjo ligonės nugarą, šlaunis ir sėdmenis. Ilgi skulptūriški pirštai, kurie čiuopė Andžali pilvą, ieškodami blužnies ir kepenų, rodos, buvo skirti tik tokiam darbui – neįsivaizdavo jo, dirbančio ką kita. Stetoskopo jis neturėjo, todėl pridėjo ausį seseriai Andžali prie širdies, prie pilvo, paskui pavertė ant šono ir prispaudė ausį prie šonkaulių – klausėsi plaučių. Kruopščiai ją apžiūrėjęs, sumurmėjo:

– Dešinėje pusėje kvėpavimas silpnesnis... paausinės liaukos padidėjusios... kaklo limfmazgiai – kodėl?.. Pulsas silpnas ir dažnas...

– Kai ji pradėjo karščiuoti, pulsas buvo retas, – pasakė sesuo Marija.